

■ **سنجش میزان آشنایی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه شیراز با پایگاه‌های اطلاعاتی تمام‌متن ابسکو، پروکوئست، ساینس دایرکت و الزویر و استفاده ایشان از آن**
زهیر حیاتی | طاهره جوکار

چکیده

هدف: پژوهش حاضر به بررسی میزان استفاده و مشکلات دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه شیراز از پایگاه‌های مذکور پرداخته است. روش/ رویکرد پژوهش: جامعه پژوهش، دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه شیراز هستند. با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای نمونه ۳۶۰ نفری انتخاب شد. ابزار گردآوری داده‌ها پرسشنامه بوده است. روایی و پایایی ($\alpha = 0.902$) آن مورد تأیید قرار گرفته است.

یافته‌ها: میزان استفاده دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه شیراز از پایگاه‌های اطلاعاتی تمام‌متن پیوسته زیاد است. دانشجویان بیشتر از دو پایگاه ساینس دایرکت و الزویر استفاده می‌کنند. دانشجویان از پایگاه‌های پیوسته بیش‌تر در انجام پایان‌نامه، کارهای درسی و تألیف و ترجمه کتاب و مقاله استفاده می‌کنند.

نتیجه‌گیری: از آنجا که مهم‌ترین عوامل عدم استفاده دانشجویان از پایگاه‌های مذکور، نبود آگاهی و آشنایی کافی نسبت به پایگاه‌ها ذکر شده می‌باشد، لازم است تدابیر جدی برای طرح‌ریزی برنامه‌های آموزشی مداوم در این زمینه اتخاذ شود. از طرفی ضروری است با توسعه زیرساخت‌های فناوری و ارتباطی، نسبت به ارائه خدمات پایگاه‌ها در خارج از محیط دانشگاه (از راه دور) اقدام شود.

کلیدواژه‌ها

دانشجویان تحصیلات تکمیلی / دانشگاه شیراز / پایگاه‌های اطلاعاتی / ابسکو / پروکوئست / ساینس دایرکت / الزویر

سنجش میزان آشنایی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه شیراز با پایگاه‌های اطلاعاتی تمام متن ابسکو، پروکوئست، ساینس دایرکت و الزویر و استفاده ایشان از آن

زهیر حیاتی^۱ | طاهره جوکار^۲

دریافت: ۱۳۸۷/۸/۲۶ پذیرش: ۱۳۸۷/۴/۹

مقدمه

منابع اطلاعات الکترونیکی امروزه مورد توجه خاص محققان، دانشجویان و اعضای هیئت علمی قرار گرفته است و تمایل روزافزونی در بین گروه‌های مذکور برای استفاده از این نوع محمل‌های اطلاعاتی دیده می‌شود. تحقیقات سلاجقه (۱۳۷۷)، عفت‌نژاد (۱۳۸۱)، هیلتز و کنت^۳ (۱۹۹۰)، لنکستر^۴ (۱۹۹۳) و پلزر^۵ (۱۹۹۸) نشان می‌دهد که گروه‌های مختلف دانشگاهیان اعم از دانشجو و هیئت علمی نگرش مثبتی نسبت به شبکه اینترنت و فناوری‌های نوین اطلاعاتی دارند. همچنین تحقیقات مذکور مشخص کرده‌اند که تغییرات در رفتارهای اطلاع‌یابی گروه‌های مختلف دانشگاهی آغاز شده و تمایل آنها برای استفاده از منابع اطلاعاتی تحت وب در حال افزایش می‌باشد که نشانه‌های آن به شکل‌های مختلف در تحقیقات هر یک مشخص است.

بر همین اساس پایگاه‌های اطلاعاتی تمام‌متن که روزآمدترین اطلاعات تخصصی را در حداقل زمان ممکن در اختیار کاربران قرار می‌دهند، جایگاه خاصی را در میان پژوهشگران از گروه‌های مختلف باز کرده است. میزان مستند بودن و ارزش بالای اطلاعات موجود در این پایگاه‌ها و فرصت‌های غیرقابل باوری همچون بازیابی حجم گسترده‌ای از اطلاعات در زمانی کوتاه، دسترسی به منابع اطلاعاتی روزآمد و امکان دسترسی از راه دور به این منابع (که در شکل چاپی اغلب دیده نمی‌شوند)، باعث استفاده روزافزون از منابع مذکور در کشور ما

۱. دانشجویار علم اطلاعات و دانش‌شناسی

دانشگاه شیراز (نویسنده مسئول)

zouhayr2006@yahoo.com

۲. دانشجوی دکتری علم اطلاعات و

دانش‌شناسی دانشگاه شهید چمران اهواز

tjoukar@hotmail.com

3. Hiltz & Kenneth

4. Lancaster

5. Pelzer

نیز شده است. از زمان ورود این نوع منابع به محیط‌های آموزشی و پژوهشی، دانشگاه‌های کشور تمام تلاش خود را به کار برده‌اند تا دسترسی اعضای هیئت علمی و دانشجویان خود به خصوص دانشجویان تحصیلات تکمیلی را به آنها تسهیل کنند. بدین ترتیب دانشگاه‌های کشور با حمایت‌های وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و تشکیل کنسرسیوم منابع اطلاعات علمی چند سالی است بسیاری از پایگاه‌های معتبر علمی به خصوص منابع تمام‌متن را مشترک شده‌اند و دسترسی به آنها را برای دانشجویان و اعضای هیئت علمی خود فراهم کرده‌اند.

اما مسئله قابل توجه این است که اشتراک این پایگاه‌ها هزینه‌های فراوانی برای دانشگاه‌ها دربرداشته است. از طرفی اشتراک این پایگاه‌ها مستلزم طی مراحل طولانی و دشواری است. در مقابل انتظار می‌رود در قبال هزینه و امکانات فراوان صرف شده در این رابطه، حداکثر استفاده نیز از پایگاه‌های مذکور صورت گیرد؛ همین امر لزوم آگاهی دانشگاه‌ها از میزان واقعی و نوع استفاده کاربران پایگاه‌های مذکور را نشان می‌دهد. دانشگاه‌ها و مراکز اطلاعاتی بدون داشتن اطلاعات کافی و منسجم از میزان و نحوه استفاده واقعی از پایگاه‌های مورد اشتراک خود، قادر نخواهند بود برای بهره‌وری از هزینه‌ها و امکانات صرف شده در این راستا، به درستی برنامه‌ریزی کنند. همین امر زمینه‌ساز انجام تحقیقات مختلف در این حوزه شده است. به عنوان مثال ذوالفعلی نژاد (۱۳۸۰) و حسن شاهی (۱۳۸۵) با بررسی نگرش کاربران پایگاه اطلاعاتی مختلف ضمن معرفی پایگاه‌های پر استفاده توسط کاربران به این نتیجه می‌رسند که پایگاه‌های تمام‌متن بیشتر مورد علاقه کاربران هستند. از طرفی نتایج تحقیقات دیگری همچون عفت نژاد (۱۳۸۱)، حیاتی و ستوده (۳۸۱)، حسن شاهی (۱۳۸۵)، امگابازی و اوچلا^۶ (۲۰۰۲) و تنوپیر، کینگ و بوش^۷ (۲۰۰۴) نشان می‌دهد که عدم آگاهی از وجود منابع و آشنایی کافی با نحوه به‌کارگیری آنان، کمبود وقت و مشکلات زیرساختی و فنی مهم‌ترین عوامل عدم استفاده مناسب از انواع منابع الکترونیکی از جمله پایگاه‌های اطلاعاتی است.

باتوجه به اهمیت آنچه بیان شد، پژوهش حاضر درصدد است به بررسی میزان استفاده دانشجویان دوره‌های تحصیلات تکمیلی دانشگاه شیراز که در واقع کاربران اصلی پایگاه‌های اطلاعاتی در این دانشگاه‌ها هستند، پرداخته و مشکلات و موانع موجود در راه استفاده مؤثر از پایگاه‌های تمام‌متن را شناسایی و به ارائه راه‌حل‌های کاربردی و عملی بپردازد و در این راستا تلاش می‌کند پاسخ‌گوی سؤالات زیر باشد:

۱. آیا میزان آشنایی و استفاده دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه شیراز با مجموعه پایگاه‌های اطلاعاتی تمام‌متن مورد اشتراک این دانشگاه متفاوت است؟
۲. آیا میزان آشنایی دانشجویان تحصیلات تکمیلی رشته‌های مختلف در دانشگاه شیراز

6. Mgoenzi & Ocholla

7. Tenopir, King & Bush

- با مجموعه پایگاه‌های اطلاعاتی تمام‌متن متفاوت است؟
۳. آیا میزان استفاده از مجموعه پایگاه‌های اطلاعاتی تمام‌متن در میان دانشجویان تحصیلات تکمیلی رشته‌های مختلف دانشگاه شیراز متفاوت است؟
۴. دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه شیراز به چه میزان از مجموعه پایگاه‌های اطلاعاتی تمام‌متن در انجام فعالیت‌های پژوهشی، آموزشی و سایر فعالیت‌های خود استفاده می‌کنند؟
۵. مهم‌ترین علل استفاده یا عدم استفاده دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه شیراز از مجموعه پایگاه‌های اطلاعاتی تمام‌متن چیست؟

روش پژوهش

پژوهش حاضر به روش پیمایشی انجام شده است. جامعه مورد بررسی، دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه شیراز در سال تحصیلی ۱۳۸۵-۱۳۸۶ بوده است. برای تعیین تعداد جامعه آماری از آمار رسمی موجود در معاونت آموزشی دانشگاه استفاده شد. براساس آمار مذکور در آن زمان، تعداد ۳۴۶۱ دانشجو در مقاطع کارشناسی ارشد و دکتری در دانشگاه شیراز مشغول به تحصیل بوده‌اند.

برای تعیین نمونه آماری از روش نمونه‌گیری طبقه‌ای تصادفی استفاده شد. با استفاده از فرمول کوکران، نمونه آماری جامعه مورد پژوهش، ۳۶۰ نفر در نظر گرفته شدند. پس از تعیین نمونه، پرسشنامه در سطح دانشگاه پخش و در نهایت تعداد ۳۳۸ پرسشنامه معادل ۹۴ درصد از نمونه مورد بررسی جمع‌آوری گردید. روایی پرسشنامه مورد تأیید صاحب‌نظران قرار گرفت و برای سنجش پایایی پرسشنامه نیز از آزمون آلفای کرونباخ استفاده شد. آلفای ۰/۹۰۲ به دست آمده، نشان‌دهنده پایایی پرسشنامه بود.

یافته‌ها

یافته‌های تحقیق حاضر و بررسی و بحث در مورد آنها، به ترتیب سؤالات پژوهش در زیر ارائه می‌شود:

سؤال اول: آیا میزان آشنایی و استفاده از مجموعه پایگاه‌های اطلاعاتی تمام‌متن مختلف در میان دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه شیراز متفاوت است؟

۱. **میزان آشنایی:** با انجام تحلیل واریانس یکطرفه بر داده‌های مذکور مشخص شد که بین میزان آشنایی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه شیراز با پایگاه‌های مورد بررسی و دانشکده‌های محل تحصیل آنان تفاوت معنی‌داری در سطح ۱ درصد ($F=۴/۶۱۵$, $Sig=۰/۰۰$)

وجود دارد. باتوجه به معنی داری این رابطه، میانگین میزان آشنایی دانشجویان دانشکده‌های مختلف با پایگاه‌های مقالات تمام‌متن، توسط آزمون دانکن^۸ مقایسه شد.

طبقه‌بندی به‌دست آمده که به‌صورت دو طبقه‌ای و نشان‌دهنده اختلاف معنی‌دار میان داده‌هاست در جدول ۱ آمده است. بیشترین میزان آشنایی با پایگاه‌ها به‌ترتیب مربوط به سه دانشکده مهندسی (۹۲ درصد)، علوم اجتماعی (۸۰ درصد) و علوم تربیتی و روان‌شناسی (۷۵ درصد) است. از طرفی کمترین میزان آشنایی مربوط به دانشکده ادبیات و علوم انسانی می‌باشد که میانگین ۴۱ درصد را به خود اختصاص داده است. سایر دانشکده‌ها نیز در میان دانشکده‌های مذکور و به‌ترتیبی که در جدول ۱ مشخص است، قرار گرفته‌اند.

دانشکده محل تحصیل	میانگین (درصد)	طبقه
مهندسی	۹۲	A
علوم اجتماعی	۸۰	A
روان‌شناسی و علوم تربیتی	۷۵	A
هنر و معماری	۷۱	AB
دامپزشکی	۷۱	AB
حقوق	۷۰	AB
علوم پایه	۶۷	AB
کشاورزی	۶۵	AB
علوم انسانی	۴۱	B

جدول ۱

مقایسه میانگین میزان آشنایی دانشجویان دانشکده‌های مختلف دانشگاه شیراز با پایگاه‌های مقالات تمام‌متن توسط آزمون دانکن در سطح ۱ درصد

۲. میزان استفاده: از بین استفاده‌کنندگان پایگاه‌های مقالات تمام‌متن، براساس داده‌های موجود، بیش از ۶۲/۶ درصد دانشجویان (۱۴۴ نفر) به میزان زیاد و بسیار زیاد، ۳۱ درصد (۷۱ نفر) در حد متوسط و در نهایت ۶/۵ درصد (۱۵ نفر) نیز به میزان بسیار کم و کم از این پایگاه‌ها استفاده می‌کنند. همچنین تحلیل واریانس یکطرفه نشان داد که رابطه معنی‌داری در سطح ۵ درصد، میان دانشکده‌های مختلف محل تحصیل دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه شیراز و میزان استفاده آنان از پایگاه‌های مذکور وجود دارد. ($F=۲/۱۶۶$, $Sig=۰/۰۳۱$)

8. Duncan

باتوجه به معنی داری رابطه مذکور، میانگین میزان استفاده دانشجویان دانشکده‌های مختلف از پایگاه‌های مقالات تمام‌متن، توسط آزمون دانکن مقایسه شد (جدول ۲). همانطور که از داده‌های جدول ۲ برمی آید، دانشجویان دانشکده‌های علوم تربیتی (۳/۹۱)، مهندسی (۳/۸۸) و علوم پایه (۳/۸۷) بیشترین استفاده را از پایگاه‌های اطلاعاتی به عمل می آورند. درحالی که دانشکده‌های هنر و معماری (۳) و حقوق (۳) کمترین میزان استفاده را از پایگاه‌های اطلاعاتی مورد اشتراک دانشگاه شیراز دارند. احتمالاً دلیل استفاده کمتر دانشجویان این دانشکده‌ها به محتوای خاص رشته‌های آنان برمی گردد، در صورتی که نیامندی به اطلاعات از این پایگاه‌ها در دانشکده‌هایی با گرایشات علوم انسانی و اجتماعی و نیز علوم پایه باعث استفاده بیشتر دانشجویان این رشته‌ها از این منابع بوده است.

دانشکده محل تحصیل	نمره میانگین	طبقه
روان شناسی و علوم تربیتی	۳/۹۱	A
مهندسی	۳/۸۸	A
علوم پایه	۳/۸۷	A
علوم اجتماعی	۳/۶	AB
دامپزشکی	۳/۵۲	AB
کشاورزی	۳/۵۲	AB
علوم انسانی	۳/۲۷	AB
هنر و معماری	۳	B
حقوق	۳	B

جدول ۲

مقایسه میانگین میزان استفاده دانشجویان
دانشکده‌های مختلف دانشگاه شیراز از
پایگاه‌های مقالات تمام‌متن
توسط آزمون دانکن

سؤال دوم: آیا میزان آشنایی دانشجویان تحصیلات تکمیلی رشته‌های مختلف در دانشگاه شیراز با مجموعه پایگاه‌های اطلاعاتی تمام‌متن متفاوت است؟

داده‌های جدول ۳ نشان می دهد که میزان آشنایی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه شیراز با پایگاه‌های ساینس دایرکت و الزویر به مراتب بیش از دو پایگاه اسکوپ و پروکوئست است؛ به طوری که به ترتیب ۸/۸۲ و ۷/۷۱ درصد دانشجویان گزینه‌های زیاد و خیلی زیاد را برای آشنایی با دو پایگاه ساینس دایرکت و الزویر انتخاب کرده‌اند. کمترین میزان آشنایی مربوط به پایگاه اسکوپ است که ۵/۶۲ درصد دانشجویان میزان آشنایی با این پایگاه را خیلی کم و کم پاسخ داده‌اند.

از آنجا که پایگاه‌های ابسکو و پروکوئست براساس تحلیل محتوای انجام شده بر پایگاه‌های تمام‌متن عمومی مورد استفاده دانشگاه‌ها، تأکید موضوعی بیشتری در زمینه‌های علوم انسانی و تربیتی دارند و تعداد مجلات موجود در آنها کمتر به مباحث علوم پایه، هنر، دامپزشکی و کشاورزی می‌پردازد (بلسینگر و آله، ۲۰۰۴)؛ منطقی به نظر می‌رسد که پایگاه‌های مذکور، کمتر مورد توجه دانشجویان رشته‌های غیر علوم انسانی که تعداد کثیری از دانشجویان دانشگاه شیراز را تشکیل می‌دهند، قرار گرفته باشند.

نام پایگاه	میزان آشنایی با پایگاه مقالات تمام‌متن		زیاد و خیلی زیاد		متوسط		کم و خیلی کم	
	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی
ابسکو	۵۳	۲۴/۵	۲۸	۱۳	۱۳۵	۶۲/۵		
الزویبر	۱۶۲	۷۱/۷	۳۸	۱۶/۸	۲۶	۱۱/۵		
ساینس دایرکت	۱۸۸	۸۲/۸	۲۴	۱۰/۶	۱۵	۶/۶		
پروکوئست	۵۰	۲۲/۸	۳۶	۱۶/۴	۱۳۳	۶۰/۷		

جدول ۳

توزیع فراوانی (درصد) میزان آشنایی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه شیراز با پایگاه‌های اطلاعاتی پیوسته

برای مشخص شدن رابطه احتمالی میزان آشنایی با پایگاه‌های مختلف و رشته‌های تحصیلی پاسخ‌گویان، از تحلیل واریانس یک‌طرفه استفاده شد. نتایج حاصل در جدول ۴ قابل مشاهده است:

نام پایگاه	ابسکو		الزویبر		ساینس دایرکت		پروکوئست		دانشکده
	میانگین	طبقه	میانگین	طبقه	میانگین	طبقه	میانگین	طبقه	
ادبیات و علوم انسانی	۱/۸۷	ABC	۲/۲	BC	۲/۰۷	B	۲/۱۳	A	
حقوق	۲	ABC	۲/۸	A	۳	A	۲	AB	
دامپزشکی	۱/۴	C	۲/۶۵	AB	۲/۷۷	A	۱/۳۸	B	
علوم اجتماعی	۱/۸۶	ABC	۲/۲	BC	۲/۸۷	A	۲/۲۹	A	
علوم پایه	۱/۵۵	BC	۲/۶	AB	۲/۸۱	A	۱/۳۹	B	
علوم تربیتی و روان‌شناسی	۲/۱۸	AB	۱/۸۲	C	۲/۷۳	A	۲/۲۷	A	
کشاورزی	۱/۹۲	ABC	۲/۶۹	AB	۲/۷۳	A	۱/۹۲	AB	
مهندسی	۱/۳۸	C	۲/۸۳	A	۲/۸۸	A	۱/۳۴	B	
هنر	۲/۴	A	۲/۲	BC	۲/۲	B	۲/۴	A	

9. Blessinger & Olle

جدول ۴

مقایسه میانگین میزان آشنایی دانشجویان دانشکده‌های مختلف دانشگاه شیراز از پایگاه‌های مقالات تمام‌متن توسط آزمون دانکن

۱. پایگاه ابسکو: با توجه به تحلیل واریانس یک طرفه تفاوت معنی دار آماری در سطح ۱ درصد ($F=3/127, Sig=0/002$) میان میزان آشنایی دانشجویان رشته‌های مختلف دانشگاه شیراز با پایگاه اطلاعاتی ابسکو وجود دارد. با مشخص شدن معنی داری رابطه فوق، میانگین میزان آشنایی دانشجویان دانشکده‌های مختلف با پایگاه اطلاعاتی ابسکو، توسط آزمون دانکن مقایسه شد (جدول ۴).

بر اساس این طبقه‌بندی بالاترین میزان آشنایی با پایگاه ابسکو به ترتیب در دانشکده‌های هنر و معماری (۲/۴) و علوم تربیتی و روان‌شناسی (۲/۱۸) دیده می‌شود. در حالی که دو دانشکده مهندسی (۱/۳۸) و دامپزشکی (۱/۹۲) به ترتیب کمترین میزان آشنایی را با پایگاه ابسکو دارند. تفاوت معنی دار موجود بین دانشکده‌های مذکور، نتایج به دست آمده در جدول فراوانی را تأیید می‌کند. دلیل اصلی این تفاوت را می‌توان در گرایش محسوس پایگاه اطلاعاتی ابسکو به موضوعات علوم انسانی و اجتماعی جست‌وجو کرد، زیرا کاملاً منطقی به نظر می‌رسد که دانشجویان بیشتر با پایگاه‌هایی آشنا باشند که نیاز اطلاعاتی آنها را بهتر برآورده می‌سازد.

۲. پایگاه اطلاعاتی الزویر: در این مورد نیز، نتایج حاصل از آزمون تحلیل واریانس نشان می‌دهد که تفاوت معنی دار آماری در سطح ۱ درصد ($F=5/125, Sig=0/000$) میان میزان آشنایی دانشجویان رشته‌های مختلف دانشگاه شیراز با پایگاه اطلاعاتی الزویر وجود دارد. با مشخص شدن معنی داری رابطه فوق، میانگین میزان آشنایی دانشجویان دانشکده‌های مختلف با پایگاه اطلاعاتی الزویر، توسط آزمون دانکن مقایسه شد. طبقه‌بندی به دست آمده در جدول ۴ قابل مشاهده است.

بر اساس نتایج به دست آمده از این جدول، دانشکده‌های مهندسی (۲/۸۳) و حقوق (۲/۸۰) بیشترین آشنایی، و دانشجویان دانشکده‌های علوم اجتماعی (۱/۸۲)، علوم انسانی (۲/۲)، علوم تربیتی و روان‌شناسی (۲/۲)، و هنر و معماری (۲/۲) کمترین میزان آشنایی را با این پایگاه داشته‌اند. قرار گرفتن دانشکده‌های بیان شده در طبقات مختلف نشان‌دهنده تفاوت معنی دار آماری بین میزان آشنایی آنهاست. نتایج به دست آمده در این قسمت نیز با جدول فراوانی ۳، همخوانی دارد. زیرا پایگاه الزویر به صورت عمده دربردارنده مجلات الکترونیکی ناشر الزویر و ناشران وابسته می‌باشد. ناشران مذکور عناوین خیلی زیادی را در زمینه‌های علوم پایه و فنی و مهندسی منتشر می‌کنند و طبیعی است که بیشتر مورد توجه دانشجویان دانشکده‌های مهندسی، علوم پایه، کشاورزی و دامپزشکی قرار گرفته باشند.

۳. پایگاه ساینس دایرکت: نتایج حاصل از آزمون تحلیل واریانس در این بخش، وجود تفاوت معنی دار آماری در سطح ۱ درصد ($F=4/116, Sig=0/000$) میان میزان آشنایی دانشجویان

رشته‌های مختلف دانشگاه شیراز با پایگاه اطلاعاتی ساینس دایرکت نشان می‌دهد. با مشخص شدن معنی داری این رابطه، میانگین میزان آشنایی دانشجویان دانشکده‌های مختلف با پایگاه اطلاعاتی ساینس دایرکت، توسط آزمون دانکن مقایسه شد. طبقه‌بندی به‌دست آمده نشان‌دهنده اختلاف معنی دار میان داده‌هاست (جدول ۴).

براین اساس مشخص شد که دانشکده‌های حقوق (۳)، مهندسی (۲/۸۸) و علوم اجتماعی (۲/۸۷) بیشترین آشنایی را با پایگاه اطلاعاتی ساینس دایرکت دارند. در حالی که به ترتیب دانشجویان دانشکده‌های علوم انسانی (۲/۰۷) و هنر و معماری (۲/۲) با اختلاف زیاد، کمترین آشنایی را با پایگاه مذکور دارند. از آنجا که این پایگاه از جمله پایگاه‌های وابسته به الزویر است، تشابه نتایج میان هر دو پایگاه مورد انتظار است، که در تمام دانشکده‌ها جز دانشکده علوم اجتماعی این امر مشاهده شده است. چون پایگاه ساینس دایرکت گرایشاتی به علوم اجتماعی و انسانی نیز دارد، بیش از پایگاه الزویر مورد توجه دانشجویان رشته‌های علوم اجتماعی قرار گرفته است. به‌طور کلی میانگین میزان آشنایی دانشجویان دانشکده‌های مختلف با این پایگاه بسیار نزدیک به هم و بیشتر دانشکده‌ها در یک طبقه (طبقه A) قرار گرفته‌اند، این امر نشان‌دهنده توجه عموم دانشکده‌ها به این پایگاه است.

۴. پایگاه پروکوئست: در مورد پایگاه پروکوئست نیز تحلیل واریانس یک‌طرفه انجام شد. نتایج حاصل نشان‌دهنده وجود تفاوت معنی دار در سطح ۱ درصد ($F=۶/۶۴۲, Sig=۰/۰۰۰$) میان میزان آشنایی دانشجویان رشته‌های مختلف دانشگاه شیراز با پایگاه اطلاعاتی پروکوئست است. با مشخص شدن معنی داری رابطه مذکور، میانگین میزان آشنایی دانشجویان دانشکده‌های مختلف با پایگاه اطلاعاتی پروکوئست، توسط آزمون دانکن مقایسه شد. طبقه‌بندی به‌دست آمده نشان‌دهنده اختلاف معنی دار میان داده‌هاست (جدول ۴).

بر اساس داده‌های جدول ۴ کاملاً مشخص است که بیشترین آشنایی با پایگاه پروکوئست در سه دانشکده هنر و معماری (۲/۴)، علوم اجتماعی (۲/۲۹) و علوم تربیتی و روان‌شناسی (۲/۲۷) دیده می‌شود و آنچنان که انتظار می‌رود دانشجویان سه دانشکده مهندسی (۱/۳۴)، دامپزشکی (۱/۳۸) و علوم پایه (۱/۳۹) به ترتیب کمترین آشنایی را با این پایگاه دارند. تفاوت معنی دار موجود بین دانشکده‌های مذکور نتایج به‌دست آمده در جدول فراوانی را تأیید می‌کند. همانطور که قبلاً نیز اشاره شد دلیل اصلی این تفاوت، در گرایش محتوای این پایگاه به موضوعات علوم انسانی، اجتماعی و علوم تربیتی است.

سؤال سوم: آیا میزان استفاده از مجموعه پایگاه‌های اطلاعاتی تمام‌متن در میان دانشجویان تحصیلات تکمیلی رشته‌های مختلف دانشگاه شیراز متفاوت است؟

داده‌های جدول ۵ نشان می‌دهد که بیشترین میزان استفاده به ترتیب از پایگاه‌های ساینس دایرکت و الزویر بوده است، به طوری که به ترتیب ۷۷/۸ و ۶۴/۴ درصد دانشجویان به میزان زیاد و خیلی زیاد از این دو پایگاه استفاده می‌کنند. کمترین میزان استفاده نیز از پایگاه ابسکو بوده است که ۶۵ درصد دانشجویان کم و خیلی کم از آن بهره می‌گیرند. می‌توان گفت به دلیل آشنایی کمتر دانشجویان با دو پایگاه ابسکو و پروکوئست، میزان استفاده از این دو پایگاه نیز به مراتب کمتر از دو پایگاه الزویر و ساینس دایرکت است. همانطور که قبلاً نیز اشاره شد، دلیل اصلی این امر را می‌توان در محتوای مجلات موجود در پایگاه‌های مختلف جست‌وجو کرد.

برای مشخص کردن رابطه آماری میان میزان استفاده دانشجویان دوره‌های تکمیلی رشته‌های مختلف از پایگاه مقالات تمام‌متن، از تحلیل واریانس یک‌طرفه استفاده شد؛ نتایج این آزمون مشخص کرد که در استفاده از پایگاه‌های ابسکو، ساینس دایرکت و پروکوئست تفاوت معنی‌داری میان میزان استفاده از پایگاه‌ها و رشته تحصیلی پاسخ‌گویان وجود دارد. نتایج حاصل از این آزمون در جدول ۶ قابل مشاهده است که به تفکیک هر پایگاه مورد بررسی قرار خواهد گرفت.

نام پایگاه	میزان استفاده از پایگاه مقالات تمام‌متن		زیاد و خیلی زیاد		متوسط		کم و خیلی کم	
	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد
ابسکو	۴۳	۲۰	۳۲	۱۵	۱۳۹	۶۵		
الزویر	۱۴۵	۶۴/۴	۴۲	۱۷/۶	۳۸	۱۷		
ساینس دایرکت	۱۷۸	۷۷/۸	۳۰	۱۲/۳	۱۸	۸		
پروکوئست	۴۶	۲۱/۲	۳۵	۱۶	۱۳۶	۶۲/۸		

جدول ۵

توزیع فراوانی (درصد) میزان استفاده
دانشجویان تحصیلات تکمیلی
دانشگاه شیراز از پایگاه‌های
اطلاعاتی پیوسته

۱. پایگاه ابسکو: آزمون تحلیل واریانس یک‌طرفه در مورد این پایگاه انجام و نتایج حاصل اختلاف معنی‌دار آماری را در سطح ۱ درصد ($F=۶/۶۰۴$, $Sig=۰/۰۰۰$) میان میزان استفاده دانشجویان رشته‌های مختلف دانشگاه شیراز با پایگاه اطلاعاتی ابسکو نشان می‌دهد.

با مشخص شدن معنی داری در این بخش، میانگین میزان استفاده دانشجویان دانشکده‌های مختلف از پایگاه اطلاعاتی ابسکو، توسط آزمون دانکن مقایسه شد. طبقه‌بندی میانگین‌های به‌دست آمده نشان‌دهنده اختلاف معنی دار میان داده‌هاست (جدول ۶).

داده‌های جدول مذکور نشان می‌دهد که بیشترین میزان استفاده از پایگاه اطلاعاتی ابسکو و به ترتیب توسط دانشجویان دانشکده‌های هنر و معماری (۲/۴) و علوم تربیتی و روان‌شناسی (۲/۳۶) صورت گرفته است. درحالی که دانشجویان دانشکده‌های علوم پایه (۱/۲) و دامپزشکی (۱/۳۶) کمترین استفاده را از این پایگاه داشته‌اند.

نتایج به‌دست آمده در این قسمت تأییدکننده نتایج قسمت‌های قبل است، زیرا انتظار می‌رود شناخت بالاتر دانشجویان از یک پایگاه، استفاده بیشتر از آن پایگاه را نیز به دنبال داشته باشد. بنابراین منطقی است دانشجویانی که گرایش موضوعی آنها در حوزه علوم انسانی و علوم وابسته است، بیشتر از سایرین به استفاده از پایگاه ابسکو که از نظر تحلیل محتوا در حوزه علوم انسانی و اجتماعی قرار می‌گیرد علاقه‌مند باشند.

۲. پایگاه الزویر: نتایج تحلیل واریانس حاکی از تفاوت معنی دار آماری در سطح ۵ درصد ($F=2/423, Sig=0/016$) میان میزان استفاده دانشجویان رشته‌های مختلف دانشگاه شیراز با پایگاه اطلاعاتی الزویر است. با مشخص شدن معنی داری رابطه مذکور، میانگین میزان استفاده دانشجویان دانشکده‌های مختلف با پایگاه اطلاعاتی الزویر، توسط آزمون دانکن مقایسه شد. میانگین‌های به‌دست آمده در دو طبقه تقسیم‌بندی شده و در جدول ۶ آورده شده است.

براساس داده‌های جدول مذکور دانشکده‌های کشاورزی (۲/۷۲)، علوم پایه (۲/۶۰) و دامپزشکی (۲/۵۸) به ترتیب بیشترین استفاده را از این پایگاه داشته‌اند، درحالی که کمترین میزان استفاده از این پایگاه مربوط به دانشجویان دانشکده‌های علوم انسانی (۲)، علوم اجتماعی (۲/۰۷) و علوم تربیتی و روان‌شناسی (۲/۰۹) است. گرایش محتوای پایگاه الزویر به حوزه علوم پایه، کشاورزی و مهندسی، نتایج حاصل را به خوبی توجیه می‌کند؛ ضمن اینکه نتایج حاصل در این بخش، نتایج به‌دست آمده در بخش آشنایی با پایگاه‌ها را نیز به خوبی تأیید می‌نماید.

۳. پایگاه ساینس دایرکت: در مورد پایگاه ساینس دایرکت نیز تحلیل واریانس یک‌طرفه انجام و نتایج حاصل، اختلاف معنی دار آماری را در سطح ۱ درصد ($F=4/164, Sig=0/000$) میان میزان استفاده دانشجویان رشته‌های مختلف دانشگاه شیراز از پایگاه اطلاعاتی ساینس دایرکت نشان می‌دهد. با مشخص شدن معنی داری در این بخش، میانگین میزان استفاده دانشجویان دانشکده‌های مختلف از پایگاه اطلاعاتی ساینس دایرکت، توسط آزمون دانکن مقایسه شد.

طبقه‌بندی میانگین‌های به‌دست آمده نشان‌دهنده اختلاف معنی‌دار میان داده‌هاست (جدول ۶). براساس جدول فوق مشخص می‌شود که بیشترین استفاده از پایگاه ساینس دایرکت به‌ترتیب مربوط به دانشکده‌های مهندسی (۲/۸۶)، دامپزشکی (۲/۷۷) و کشاورزی (۲/۷۶) است. درحالی‌که دانشجویان دانشکده‌های علوم انسانی (۲)، هنر و معماری (۲/۲) و علوم تربیتی و روان‌شناسی (۲/۶۴) کمترین استفاده را از پایگاه ساینس دایرکت داشته‌اند. از آنجا که پایگاه ساینس دایرکت از مجموعه پایگاه‌های وابسته به الزویر است و از نظر محتوا نیز گرایش بیشتری به حوزه علوم پایه و کشاورزی دارد؛ نزدیک بودن نتایج به‌دست آمده با پایگاه الزویر دور از ذهن نیست.

نام پایگاه		لسکو		الزویر		ساینس دایرکت		پروکوئست	
دانشکده		میانگین	طبقه	میانگین	طبقه	میانگین	طبقه	میانگین	طبقه
ادبیات و علوم انسانی		۱/۸	ABC	۲	B	۲	C	۲/۳۷	AB
حقوق		۲	AB	۲/۰۷	AB	۲/۶۷	AB	۲	BC
دامپزشکی		۱/۳۶	BC	۲/۵۸	AB	۲/۷۷	A	۱/۳۸	CD
علوم اجتماعی		۱/۷۱	BC	۲/۶	AB	۲/۶۷	A	۲/۱۴	AB
علوم پایه		۱/۴۹	BC	۲/۶	AB	۲/۶۷	AB	۱/۳۸	CD
علوم تربیتی و روان‌شناسی		۲/۳۶	A	۲/۰۹	AB	۲/۶۴	AB	۲/۴۵	A
کشاورزی		۲	AB	۲/۷۲	A	۲/۷۶	A	۱/۷۶	BCD
مهندسی		۱/۲	C	۲/۵۴	AB	۲/۸۶	A	۱/۲۵	D
هنر		۲/۴	A	۲/۲	AB	۲/۲	BC	۲/۳۷	A

جدول ۶

مقایسه میانگین میزان استفاده دانشجویان
دانشکده‌های مختلف دانشگاه
شیراز از پایگاه‌های
مقالات تمام‌متن توسط آزمون دانکن

۴. پایگاه پروکوئست: تحلیل واریانس یک‌طرفه در مورد این پایگاه نیز انجام و نتایج حاصل اختلاف معنی‌دار آماری را در سطح ۱ درصد ($F=1/582, Sig=0/000$) میان میزان استفاده دانشجویان رشته‌های مختلف دانشگاه شیراز از پایگاه اطلاعاتی پروکوئست نشان می‌دهد. با مشخص شدن معنی‌داری در این بخش، با استفاده از آزمون دانکن، میانگین میزان استفاده دانشجویان دانشکده‌های مختلف از پایگاه اطلاعاتی پروکوئست مقایسه شد. طبقه‌بندی میانگین‌های به‌دست آمده در جدول ۶ مشخص است.

نگاهی به نتایج این جدول نشان می‌دهد که بیشترین میزان استفاده از پایگاه پروکوئست به‌ترتیب مربوط به دو دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی (۲/۴۵) و هنر و معماری (۲/۴)

است. در حالی که کمترین میزان استفاده نیز در دانشکده‌های مهندسی (۱/۲۵)، علوم پایه (۱/۳۸) و دامپزشکی (۱/۳۸) دیده می‌شود. از آنجا که پایگاه پروکوئست نیز گرایش بیشتری به حوزه علوم انسانی و اجتماعی و علوم وابسته دارد نتایج به دست آمده دور از انتظار نیست. همچنین نتایج این قسمت با نتایج به دست آمده در قسمت آشنایی با پایگاه‌ها منطبق، و تأییدکننده آنهاست.

سؤال چهارم: دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه شیراز به چه میزان از مجموعه پایگاه‌های اطلاعاتی تمام متن در انجام فعالیت‌های پژوهشی، آموزشی و سایر فعالیت‌های خود استفاده می‌کنند؟

داده‌های جدول ۷ میزان بهره‌گیری از پایگاه‌های مختلف را در فعالیت‌های پژوهشی، آموزشی و غیره نشان می‌دهد. توجه به داده‌های موجود در این جدول نشان می‌دهد که به ترتیب ۹۳ درصد، ۷۲/۴ درصد و ۵۳ درصد پاسخ‌گویان گزینه‌های خیلی زیاد و زیاد را به انجام کارهای مربوط به پایان‌نامه و انجام کارهای درسی و تألیف و ترجمه کتاب و مقاله اختصاص داده‌اند.

از طرفی برگزاری کارگاه‌های آموزشی و تدریس، فعالیت‌هایی بودند که در انجام آنها مراجعه به پایگاه‌ها به حداقل رسیده است. به طوری که به ترتیب ۵۶ درصد و ۵۱/۳ درصد پاسخ‌گویان گزینه‌های کم و خیلی کم را به آنها اختصاص داده‌اند. معمولاً بزرگترین دغدغه دانشجویان دوره‌های تحصیلات تکمیلی، امور پایان‌نامه و پروژه‌های کلاسی و تألیفاتی است که لازمه پایان دوره است. لذا قرار گرفتن این گزینه‌ها در بالاترین جایگاه کاملاً منطقی بوده و دور از ذهن به نظر نمی‌رسد.

عوامل مؤثر	مصادر استفاده از پایگاه‌های تمام متن		زیاد و خیلی زیاد		متوسط		کم و خیلی کم	
	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد
انجام کارهای کلاسی	۱۶۳	۷۲/۴	۴۱	۱۸/۲	۲۱	۹/۳		
تألیف و ترجمه کتاب و مقاله	۱۲۰	۵۳	۴۵	۱۹/۷	۶۲	۲۷/۳		
شرکت در همایش‌های داخلی و خارجی	۸۲	۳۷	۵۷	۲۵/۷	۸۳	۳۷/۴		
برگزاری و شرکت در کارگاه‌های آموزشی	۳۵	۱۵/۷	۵۴	۲۴/۳	۱۳۳	۶۰		
انجام طرح‌های پژوهشی، ثبت اختراع و اکتشاف	۸۸	۳۸/۹	۴۹	۲۱/۷	۸۹	۳۹/۳		
انجام کارهای مربوط به پایان‌نامه	۲۱۳	۹۳	۱۲	۵/۲	۴	۱/۷		
تدریس	۵۴	۲۴	۵۶	۲۴/۷	۱۱۶	۵۱/۳		

جدول ۷

توزیع فراوانی (درصد) موارد استفاده از پایگاه‌های اطلاعاتی تمام متن توسط دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه شیراز

همچنین تنها گروهی اندک از دانشجویان دوره‌های تکمیلی به دلیل ضرورت شغلی و یا دلایل دیگر به امر تدریس مشغول هستند و احتمالاً به همین دلیل است که این مورد، کمترین توجه را به خود اختصاص داده است. در مورد برگزاری و شرکت در کارگاه‌های آموزشی نیز به همین ترتیب و به دلیل همگانی نبودن شرکت در کارگاه‌ها و یا برگزاری آنها توسط دانشجویان منطقی به نظر می‌رسد که استفاده از پایگاه‌ها در آنها کمتر باشد.

سؤال پنجم: علل استفاده یا عدم استفاده دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه شیراز از مجموعه پایگاه‌های اطلاعاتی تمام‌متن چیست؟

برای پاسخ‌گویی به این سؤال (عوامل مؤثر در تصمیم به استفاده و عدم استفاده)، از کاربران خواسته شد میزان تأثیرگذاری هر عامل را با استفاده از مقیاس لیکرت نشان دهند. نتایج حاصل در جدول ۸ آمده است. توجه به داده‌های موجود در این جدول مشخص می‌کند که به ترتیب ۸۷/۱ درصد و ۸۳/۲ درصد پاسخ‌گویان گزینه‌های زیاد و خیلی زیاد را به دو عامل یافتن عناوین و موضوعات جدید برای پایان‌نامه و دستیابی به اطلاعات در زمینه فعالیت‌های کلاسی و تحصیلی اختصاص داده‌اند. از طرفی کم‌تأثیرترین دلایل استفاده از پایگاه‌ها را، حل مسائل و مشکلات روزمره خود می‌دانند، به طوری که ۴۱/۲ درصد کاربران به این عامل گزینه‌های کم و خیلی کم را اختصاص داده‌اند. سایر عوامل نیز همانطور که در جدول ۸ دیده می‌شود، در میان این دو گروه و با تفاوت بسیار اندک از یکدیگر قرار گرفته‌اند. بدین ترتیب دلایل بهره‌گیری از پایگاه‌ها را باید در حوزه فعالیت‌های آموزشی و پژوهشی دانشجویان جست‌وجو کرد. این امر با توجه به ماهیت تخصصی این پایگاه‌ها که عموماً شامل مقالات و متون تخصصی، کاربردی و پژوهشی هستند، کاملاً منطقی به نظر می‌رسد.

مهم‌ترین نیاز و دل‌مشغولی دانشجویان تحصیلات تکمیلی، یافتن موضوع مناسب برای پایان‌نامه و انجام تکالیف و پروژه‌های کلاسی است و این پایگاه‌ها بی‌شک مکان مناسبی برای آشناسدن این دانشجویان با جدیدترین دستاوردها و اطلاعات تخصصی در حوزه‌های مختلف هستند. بنابراین قرار گرفتن دو عامل مذکور به عنوان پر تأثیرترین عوامل مؤثر در به‌کارگیری پایگاه‌ها دور از ذهن نیست. قرار گرفتن سایر عوامل مانند سرعت در بازیابی اطلاعات، علاقه به فناوری‌های جدید و در دسترس بودن پایگاه‌ها در مراتب بعدی منطقی به نظر می‌رسد. زیرا عوامل مذکور از ویژگی‌های مهم فناوری‌های جدید اطلاعاتی هستند و برخورداری از پایگاه‌ها پیوسته از این ویژگی‌ها مقبولیت زیادی در میان پژوهشگران و کاربران آنها به وجود آورده است. از طرفی حیطه تخصصی این پایگاه باعث شده است که استفاده‌های شخصی و روزمره از این پایگاه‌ها به حداقل رسیده و کمترین توجه را به خود اختصاص دهد.

در کنار عوامل مذکور، مهم‌ترین علل عدم استفاده دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه شیراز از پایگاه‌ها نیز به همان شیوه مورد بررسی قرار گرفت و نتایج حاصل در جدول ۸ جمع‌آوری شد. داده‌های مذکور نشان می‌دهد که به ترتیب ۶۴/۳ درصد، ۵۷/۱ درصد و ۵۶/۳ درصد از پاسخ‌گویان گزینه‌های زیاد و خیلی زیاد را به سه عامل عدم آگاهی از وجود پایگاه‌های تمام‌متن در دانشگاه، عدم آگاهی از انواع منابع موجود در پایگاه مقالات، و عدم آشنایی از نحوه استفاده از پایگاه‌ها اختصاص داده‌اند.

کم و خیلی کم		متوسط		زیاد و خیلی زیاد		دلایل استفاده
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
۸۹	۲۰	۱۷	۲۸	۷۴	۱۶۶	علاقه به فناوری‌های جدید اطلاعاتی
۴/۵	۱۰	۱۸/۴	۴۱	۷۷	۱۷۲	در دسترس بودن پایگاه‌ها
۳/۶	۸	۲۰/۴	۴۶	۷۶	۱۷۱	سرعت در جست‌وجو و بازیابی اطلاعات
۲/۷	۶	۱۴/۲	۳۲	۸۳/۲	۱۸۸	انجام فعالیت‌های کلاسی و تحصیلی
۱/۴	۳	۱۱/۶	۲۶	۸۷	۱۹۶	یافتن عناوین و موضوعات جدید برای پایان‌نامه
۴۱/۲	۹۳	۲۹/۶	۶۷	۳۹/۲	۶۶	حل مسائل و مشکلات روزمره
۱۷/۳	۱۷	۱۸/۴	۱۸	۶۴/۳	۶۳	عدم آگاهی از وجود پایگاه‌های تمام‌متن
۴۳/۳	۴۲	۲۶/۷	۲۶	۳۰	۲۹	عدم احساس نیاز به استفاده از پایگاه مقالات تمام‌متن
۱۸/۸	۱۸	۲۵	۲۴	۵۶/۳	۵۴	عدم آشنایی از نحوه استفاده از پایگاه‌ها
۴۱/۳	۳۸	۲۸/۳	۲۶	۳۰/۴	۲۸	پردر دسترس بودن استفاده از پایگاه‌ها
۱۴/۳	۱۴	۲۸/۷	۲۸	۵۷	۵۶	عدم آگاهی از انواع منابعی موجود در پایگاه‌ها
۲۵	۲۴	۲۷/۲	۲۶	۴۸	۴۶	عدم وجود پایگاه‌های تمام‌متن در رشته تخصصی
۳۶/۴	۳۶	۲۸/۳	۲۸	۳۵/۴	۳۵	وجود محدودیت زمانی در استفاده از پایگاه‌ها
۳۲/۲	۳۱	۲۲	۲۱	۴۵/۸	۴۴	عدم توانایی و همکاری کتابداران و مسئولین
۲۷/۸	۲۷	۲۳/۷	۲۳	۴۸/۵	۴۷	محدود بودن تجهیزات سخت افزاری و نرم افزاری
۲۳/۷	۲۳	۲۶/۸	۲۶	۴۹/۵	۴۸	سرعت کم اینترنت
۳۶/۴	۳۶	۲۷/۲	۲۷	۳۶/۴	۳۶	نداشتن وقت کافی

جدول ۸

توزیع فراوانی/درصد) دلایل استفاده و عدم استفاده دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه شیراز از پایگاه‌های اطلاعاتی پیوسته

از طرفی عوامل عدم احساس نیاز به استفاده از پایگاه‌ها و پردردسر بودن استفاده از پایگاه‌ها کمترین تأثیر را در عدم استفاده دانشجویان تحصیلات تکمیلی از پایگاه‌های مذکور داشته‌اند، به طوری که به ترتیب ۴۳/۳ درصد و ۴۱/۳ درصد پاسخ‌گویان گزینه‌های کم و خیلی کم را به این عوامل اختصاص داده‌اند.

مسئله عدم آگاهی کاربران از خدمات مختلف ارائه شده در سطح دانشگاه یکی از مهم‌ترین مشکلاتی است که همواره موجب کنار رفتن گروه کثیری از کاربران بالقوه یک محصول و یا خدمت جدید در محیط دانشگاه شده است. با توجه به هزینه فراوانی که هر ساله صرف اشتراک پایگاه‌های مذکور در سطح دانشگاه می‌شود، لازم است تدابیر جدی برای آشنا کردن کاربران با این منابع مهم اطلاعاتی نیز اندیشیده شود. روش‌هایی همچون برگزاری تورهای آشنایی با کتابخانه، ارائه بروشورهای تبلیغی و اطلاع‌رسانی در هنگام ثبت نام دانشجویان جدید و اطلاع‌رسانی از طریق وب‌سایت دانشگاه و کتابخانه روش‌های مناسبی خواهد بود.

اگر فرض را بر آگاهی کامل دانشجویان از وجود پایگاه‌ها و منابع مختلف آنها بگیریم، معمولاً اندک افرادی وجود خواهند داشت که در طول دوره‌های تحصیلی در مقطع تحصیلات تکمیلی و برای بازیابی اطلاعات، به استفاده از پایگاه‌های مذکور احساس نیاز نکنند و یا استفاده از پایگاه‌ها را پردردسر بدانند. معمولاً دانشجویانی که از شبکه جهانی اینترنت استفاده می‌کنند، چنین دیدگاهی نخواهند داشت. زیرا اگر به کارگیری پایگاه‌ها را آسان‌تر از بسیاری خدمات دیگر اینترنت ندانیم، مطمئناً پیچیده‌تر و دشوارتر از آنها نیز نخواهند بود. بنابراین اعتقاد دانشجویان به تأثیر اندک دو عامل عدم احساس نیاز به استفاده از پایگاه‌های تمام‌متن مقالات، و پردردسر بودن استفاده از پایگاه‌ها در عدم استفاده آنها از پایگاه‌ها، منطقی به نظر می‌رسد.

نتیجه‌گیری

یافته‌های تحقیق نشان داد که میزان استفاده دانشجویان تحصیلات تکمیلی از پایگاه‌های اطلاعاتی تمام‌متن در حد زیاد است و آنها منابع اطلاعاتی را بیشتر در تدوین پایان‌نامه و انجام تکالیف کلاسی مورد استفاده قرار می‌دهند. مشکلات عمده این گروه از کاربران در استفاده بیشتر، ناشی از عدم اطلاع آنها از وجود پایگاه‌های اطلاعاتی و منابع موجود در آنهاست. چنانچه مشکلات موجود برطرف شود، انتظار می‌رود که میزان استفاده از پایگاه‌های اطلاعاتی در دانشگاه شیراز افزایش یابد.

از آنجا که مهم‌ترین عوامل عدم استفاده دانشجویان دوره‌های تحصیلات تکمیلی از پایگاه‌های مقالات تمام‌متن، عدم آگاهی کافی نسبت به وجود پایگاه‌ها و نیز عدم آشنایی

کافی با پایگاه‌ها ذکر شده است، لازم است تدابیر جدی برای طرح‌ریزی برنامه‌های آموزشی مداوم در این زمینه اندیشیده شود. از طرفی چون گروه کثیری از دانشجویان مایل به استفاده از پایگاه‌ها در مکان‌هایی به جز محیط دانشگاه هستند، لازم است وب‌سایت دانشگاه و دانشکده‌ها به امکاناتی مجهز شوند که دسترسی از راه دور دانشجویان را به پایگاه‌های مذکور فراهم سازند.

همچنین پیشنهاد می‌شود دانشگاه برنامه‌های جدی‌تری را برای توسعه و گسترش زیرساخت‌های اطلاعاتی و ارتباطی و نیز تقویت شبکه محلی خود و رفع نارسایی‌های موجود که نهایتاً خطوط ارتباطی قوی‌تر و پرسرعت‌تر را در پی خواهد داشت، دنبال کند.

منبع

- حسن‌شاهی، محبوبه (۱۳۸۵). «بررسی نگرش و میزان استفاده اعضای هیئت علمی دانشگاه شیراز از پایگاه‌های اطلاعاتی ابسکو، الزویر، ساینس دایرکت و پروکوئست». پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشگاه شیراز.
- حیاتی، زهیر؛ ستوده، هاجر (۱۳۸۱). «بررسی عوامل مؤثر در استفاده از منابع الکترونیکی اطلاعات در میان اعضای هیئت علمی دانشگاه‌های شیراز و علوم پزشکی شیراز با تأکید بر اینترنت و دیسک‌های نوری». *مجله علوم اجتماعی و انسانی دانشگاه شیراز*، ۱۹(۱): ۱۰۴-۱۱۹.
- ذوالفعلی‌نژاد، علی (۱۳۸۰). «بررسی نگرش کاربران مراکز انفورماتیک و رایانه دانشگاه باهنر کرمان در مورد خدمات شبکه رزنت و دستیابی به اطلاعات از طریق آن». پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشگاه شیراز.
- سلاجقه، مزده (۱۳۷۷). «بررسی نگرش کاربران مرکز اینترنت دانشگاه علوم پزشکی شیراز در مورد شبکه اینترنت و دستیابی به اطلاعات از طریق آن». پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشگاه شیراز.
- عفت‌نژاد، امرالله (۱۳۸۱). «بررسی میزان استفاده دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه شیراز از فناوری‌های اطلاعاتی». پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشگاه شیراز.

Blessinger, Kelly; Olle, Maureen (2004). "Content analysis of the leading general academic databases". *Library Collection, Acquisitions & Technical Services*, 28(3): 335-346.

Hiltz, Starr R.; Kenneth, Johnson (1990). "User satisfaction with computer-mediated communication systems". *Management Science*, 36(6): 739-764.

Lancaster, F.W. (1993). "Attitudes in academia toward feasibility and desirability of net-

- worked scholarly publishing". *Library Trends*, 43(4): 741-751
- Mgobozi, Margaret N; Ocholla, Dennis N. (2002). "The use of electronic journals for the dissemination of scholarly information by the University of Natal and Zululand". *South African Journal of Library & Information Science*, 98 (2): 10-31.
- Pelzer, Nancy L. (1998). "Library use and information seeking behavior veterinary medical students revised in the environment". *The Bulletin of Medical Library Association*, 86(3).
- Tenopir, Carol; King, Donald W; Bush, Amy (2004). "Medical faculty's use of print and electronic journals: Changes over time and in comparison with scientists". *Journal of Medical Library Association*, 92 (2): 233-241.

استناد به این مقاله:

حیاتی، زهیر؛ جوکار، طاهره (۱۳۹۲). «سنجش میزان آشنایی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه شیراز با پایگاه‌های اطلاعاتی تمام‌متن ایسکو، پروکوئست، ساینس دایرکت و الزویر و استفاده ایشان از آن». فصلنامه مطالعات ملی کتابداری و سازماندهی اطلاعات، ۲۴ (۱): ۱۱۸-۱۳۵.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی